

Myśl, co mówisz – o funkcjach języka

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Roman Jakobson, *Poetyka w świetle językoznawstwa*, „Pamiętnik Literacki” 1960, nr 51/2, s. 434–435.

Myśl, co mówisz – o funkcjach języka

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Możliwe, że nigdy się nie dowiemy, w jaki sposób narodził się ludzki język. Wiemy natomiast, że język - w takiej formie, jaką się posługujemy - odróżnia nas od zwierząt. Ssaki naczelne, delfiny czy pszczoły wykształciły sposoby porozumiewania się, ale tylko ludzie są zdolni do namysłu nad samym językiem. Dzięki temu język ludzki ma, w odróżnieniu od mowy zwierząt, dwustopniową strukturę: występowanie stopnia nieznaczącego i znaczącego to jego uniwersalna cecha.

Twoje cele

- Odróżnisz od siebie poszczególne funkcje języka.
- Poznasz cechy tekstów pełniących różne funkcje.
- Przyporzadkujesz poszczególne funkcje języka do komunikatów.
- Zredagujesz teksty podporządkowane danym funkcjom.

Przeczytaj

Roman Jakobson

Roman Jakobson

Źródło: Raulelgreco, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Roman Jakobson był XX-wiecznym rosyjskim językoznawcą. W artykule *Poetyka w świetle językoznawstwa* opublikował jeden z najbardziej znanych schematów komunikacji językowej. Zaproponował on model uwzględniający 6 elementów: **nadawcę**, **odbiorcę**, **kod**, **kontekst**, **kontakt** i **komunikat**. Nadawca osadzony w określonym kontekście nawiązuje kontakt z odbiorcą i kieruje do niego swój komunikat przy pomocy kodu. Każdemu elementowi Jakobson przyporządkował adekwatną funkcję.

Roman Jakobson o czynnikach aktu mowy

☞ Roman Jakobson

Poetyka w świetle językoznawstwa

Język powinien być badany we wszystkich odmianach swych funkcji. Przed rozważaniami nad poetycką funkcją języka musimy określić jej miejsce wśród innych funkcji językowych. Opis tych funkcji wymaga krótkiego przeglądu **konstytywujących** czynników, charakterystycznych dla wszystkich aktów mowy, dla każdego przypadku komunikacji językowej. NADAWCA kieruje KOMUNIKAT do ODBIORCY. Aby komunikat był efektywny, musi on być zastosowany do KONTEKSTU (czyli musi coś oznaczać), kontekstu uchwytnego dla odbiorcy i albo zwerbalizowanego, albo takiego, który da się zwerbalizować; dalej, konieczny jest KOD, w pełni lub przynajmniej w części wspólny dla nadawcy i odbiorcy (albo innym

i słowy – dla tego, kto „koduje“, i tego, kto „dekoduje“ komunikat); na koniec musi istnieć KONTAKT – fizyczny kanał i psychiczny związek między nadawcą i odbiorcą, umożliwiające im obu nawiązanie i kontynuowanie komunikacji.

Źródło: Roman Jakobson, *Poetyka w świetle językoznawstwa*, „Pamiętnik Literacki” 1960, nr 51/2, s. 434–435.

Krytyka modelu Jakobsona

Zaproponowany przez Romana Jakobsona schemat komunikacji bywa poddawany krytyce. Jako argumenty na niepełność schematu najczęściej podaje się braki następujących założeń:

- istnieje możliwość komunikowania się bez konieczności bezpośredniego kontaktu,
- istnieje możliwość pełnienia różnych ról przez uczestników aktu komunikowania się (nakładanie się ról na siebie),
- poprawna komunikacja nie zachodzi przy jednorazowych, spontanicznych wypowiedziach (konieczność przepływu informacji),
- istnieje możliwość pojawienia się czynników zewnętrznych, które mogą wpłynąć na jakość komunikacji.

Pozakomunikacyjne funkcje języka

Do pozakomunikacyjnych funkcji języka należą m.in. funkcja magiczna i sprawcza (performatywna). Ta pierwsza ma za zadanie zmieniać rzeczywistość zgodnie z wiarą nadawcy w nadprzyrodzoną moc słów. Należą tu zaklęcie, życzenie, przekleństwo, modlitwa itd. Natomiast funkcja sprawcza zmienia rzeczywistość na mocy aktów sakramentalnych, urzędowych lub konwencji społecznej. Wypowiedzi performatywne opisał John Langshaw Austin w pracy *Jak działać słowami*. Do performatywów zaliczył wypowiedzi, dla których nie da się ustalić prawdziwości, np. „Ogłaszam was mężem i żoną”, „Mianuję cię generałem”, „Obiecuję”. Ten rodzaj aktów mowy stanowi jednocześnie działanie, ponieważ kreuje nową rzeczywistość: np. zmienia stan cywilny danej osoby lub stwarza zobowiązanie.

Słownik

konstytutywny

(łac. *constitutus*) – główny, zasadniczy, podstawowy

kontekst

(fr. *contexte*)

1. fragment tekstu potrzebny do dokładnego rozumienia danych wyrazów lub wyrażeń
2. zespół czynników współistniejących, powiązanych z czymś
3. zespół jednostek językowych, które stanowią otoczenie danej jednostki
4. zespół odniesień niezbędnych do zrozumienia utworu literackiego, dzieła naukowego itp.

Schemat

Poniższy schemat ukazuje elementy konieczne, by zaszła komunikacja między nadawcą a odbiorcą komunikatu, oraz funkcje języka nakierowane na poszczególne elementy przedstawionego modelu.

Polecenie 1

Zredaguj dwuzdaniową wypowiedź, która będzie nakierowana zarówno na odbiorcę, jak i na nadawcę komunikatu.

Polecenie 2

Odpowiedz na pytanie. Jak sądzisz, dlaczego teksty reklamowe często oprócz nadrzędnej funkcji perswazyjnej pełnią również funkcję poetycką? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

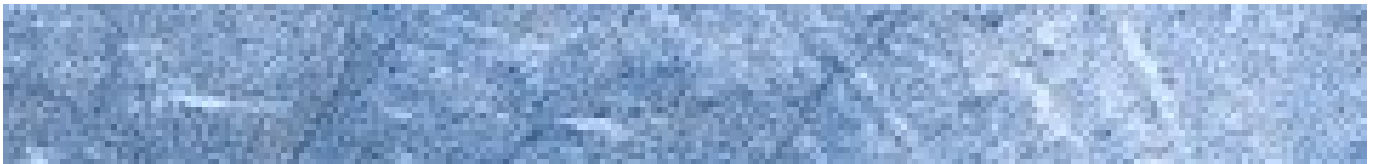
Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Uruchom test. Wybierz komunikat, który spełnia inną funkcję niż dwa pozostałe.

Test

Sprawdź swoje umiejętności.

Wybierz komunikat, który spełnia inną funkcję niż dwa pozostałe.

Poziom trudności:

Limit czasu:

InteractiveTest.di

4 min

fficultyLevel.easy

Twój ostatni wynik:

-

Trwa wczytywanie...

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Nazwij dwie funkcje pełnione przez poniższe komunikaty. Oceń, która jest dominująca.

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Określ, jaką funkcję pełni poniższe komunikaty.

Ćwiczenie 8

Napisz, jaką funkcję językową pełni wypowiedź „Zapraszam cię na obiad”.

Praca domowa

Napisz sześć komunikatów dotyczących twojej szkoły. Każdy z nich powinien pełnić inną funkcję językową.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Myśl, co mówisz – o funkcjach języka

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

2) zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt);

3) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną);

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

3) określa funkcje języka: poznawczą (kategoryzowanie świata), komunikacyjną (dostosowanie języka do sytuacji komunikacyjnej) oraz społeczną (budowanie wspólnoty regionalnej, środowiskowej, narodowej);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- odróżni od siebie poszczególne funkcje języka;
- pozna cechy tekstów pełniących różne funkcje;
- przyporządkuje poszczególne funkcje języka do komunikatów;
- zredaguje teksty podporządkowane danym funkcjom.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Uczniowie zapoznają się z umieszczonymi w e-materiałach informacjami o modelu Jakobsona oraz pozakomunikacyjnych funkcjach języka. Sporządzają mapę myśli dotyczącą przeczytanych informacji.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z sekcją „Schemat”. Następnie dzielą się na kilkusobowe grupy. Korzystając z telefonów z dostępem do internetu, szukają w sieci przykładów

tekstów, które spełniają wymienione funkcje: fatyczną, ekspresywną, poetycką, impresywną, informacyjną. Prezentując znalezione przykłady, krótko omawiają ich charakter oraz skuteczność przekazu.

2. Uczniowie pracują w parach. Redagują dwuzdaniową wypowiedź, która będzie nakierowana zarówno na odbiorcę, jak i na nadawcę komunikatu.
3. Nauczyciel zachęca uczniów do dyskusji na temat: Dlaczego teksty reklamowe często oprócz nadrzędnej funkcji perswazyjnej pełnią również funkcję poetycką? Prowadzący zajęcia podsumowuje dyskusję po wyznaczonym czasie.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie przechodzą do sekcji „Sprawdź się”. Indywidualnie wykonują ćwiczenia 1-5. Nauczyciel weryfikuje poprawność odpowiedzi.
2. Pozostałe ćwiczenia uczniowie wykonują w kilkusobowych grupach. Przedstawiciel zespołu przedstawia rozwiązania po upływie określonego przez nauczyciela czasu.
3. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Napisz sześć komunikatów dotyczących twojej szkoły. Każdy z nich powinien pełnić inną funkcję językową.

Materiały pomocnicze:

- Marcin Możdzonek, *Zarys modelu (rzeczywistej) komunikacji międzyludzkiej w odniesieniu do (rzeczywistych) języków ludzkich i (rzeczywistej) kultury ludzkiej*, „Lingwistyka Stosowana” 2016/17.
- Jadwiga Kowalikowa, *Kształcenie językowe. Teoria dla praktyki*, w: *Polonista w szkole*, red. Anna Janus-Sitarz, Kraków 2004.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Schemat” do podsumowania lekcji.